

Nr 191.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom; given Stockholms slott den 11 mars 1932.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. Gärde.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas *dels* att överskriften till lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall lyda som nedan sägs, *dels ock* att 1—4, 6, 7, 11 och 12 §§ samma lag, av vilka lagrum 4 § ändrats genom lag den 1 april 1927 (nr 67), skola, 4 och 6 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

Lag angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

1 §.

Bolag, förening eller stiftelse må ej i andra fall än nedan stadgas förvärva fast egendom å landet eller i stad utanför det till bebyggande planlagda området. Lika med stad anses köping eller annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

2 §.

Vad i denna lag stadgas angående inskränkning i bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom har ej avseende å förvärv, som sker omedelbart på grund av stadgande i lag eller jämlikt Konungens medgivande till expropriation, eller å förvärv, som genom testamente göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, ej heller å förvärv av järnväg.

3 §.

Bolag, förening eller stiftelse må förvärva fastighet, som i den ordning 6 § stadgar provas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats, idrottsplats eller dylikt eller att nyttjas till stenbrott, grus- eller lertag eller utgöra torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet eller vara av beskaffenhet att bära skyddas på grund av säregen natur eller fornlämning eller av liknande anledning.

Prövning, varom nu sagts, åligger Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

Sedan fastighet förklarats vara av den beskaffenhet, att bolag, förening eller stiftelse, efter vad nu sagts, må förvärva den, vare det gällande även vid framtida överlåtelse av fastigheten eller del därav.

4 §.

Konungen äger giva bolag, förening eller stiftelse tillstånd att förvärva fastighet av annan beskaffenhet än i 3 § sägs i fall,

1. att fastigheten vid tiden för denna lags trädande i kraft ägdes av bolag eller ekonomisk förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet;

2. att fastigheten — — — avstyckade ägovidden;

3. att fastighetens förvärvande för bolaget, föreningen eller stiftelsen såsom innehavare av angränsande fastighet äger avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande, dock att i dylikt fall tillstånd icke utan att särskild anledning därtill föreligger må givas, om jordbruket å fastighet, varifrån förvärvet göres, därigenom skulle bringas att upphöra eller märkligen försvagas;

4. att med fastighetens förvärvande är avsett att åt arbetare eller andra hos bolaget, föreningen eller stiftelsen anställda personer bereda bostäder eller att genom idkande av jordbruk tillgodose sådana personers behov av livsfrönödenheter eller jordbruksprodukter; eller

5. att med — — — mindre jordbruk.

Prövas eljest i något fall på grund av särskilda omständigheter bolag, förening eller stiftelse böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, äger Konungen giva tillstånd därtill. Såsom sådan omständighet skall i fråga om förvärv, som göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, anses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet.

6 §.

Äskas sådan prövning, som i 3 § sägs, eller vill bolag, förening eller stiftelse jämlikt 4 § söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom tre månader från det fångets skedde. Försittes den tid, eller provas fastigheten icke vara sådan, som i 3 § sägs, och varder ej heller, där Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fångets ogillt.

• Sökes Konungens — — — eller egnahemsnämnd.

Över Konungens befallningshavandes — — — är stadgad.

Närmare föreskrifter — — — av Konungen.

Är i enlighet med vad ovan sagts frågan om bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom ännu ej avgjord, skall beträffande lagfart anses möta sådant hinder, som avses i 10 § förordningen den 16 juni 1875 om lagfart å fång till fast egendom.

7 §.

Medelst inrop å exekutiv auktion äger bolag, förening eller stiftelse förvärva fast egendom utan avseende å dess beskaffenhet.

11 §.

Med bolag avses i denna lag icke enkelt bolag eller bolag, som driver bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse.

Med förening avses icke förening, vilken driver rörelse, som nyss sagts.

Med stiftelse avses icke stiftelse, vars styrelse utgöres av statsmyndighet, eller stiftelse, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar.

12 §.

Vad utöver bestämmelserna i denna lag är om bolags, förenings eller stiftelses förvärv av fast egendom stadgat skall fortfarande gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 19 februari 1932.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYL-
LENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler
chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, riksdagens skrivelse den
30 maj 1931 (nr 323) angående ifrågasatta *ändringar och kompletteringar i
den s. k. norrlandslagstiftningen* samt anför:

»Lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening
att förvärva fast egendom (den s. k. *förbudslagen*) avser att förhindra vissa ur
social synpunkt icke önskvärda fastighetsöverlåtelser och därigenom bevara
självständiga bondejordbruk. De i lagen stadgade inskränkningarna i rätten
att förvärva fast egendom avse egendom å landet eller i stad utanför det till
bebyggande planlagda området samt gälla för bolag och ekonomiska förenin-
gar. Undantagna från lagens tillämplighetsområde äro — förutom enkla bo-
lag — bolag och ekonomiska föreningar, vilka driva bank- eller annan penning-
rörelse eller försäkringsrörelse. I fråga om förvärvande av en del i 3 § an-
givna, huvudsakligen mindre fastigheter erfordras prövning av Konungens be-
fallningshavande. Andra fastigheter må förvärvas allenast med tillstånd av
Kungl. Maj:t. Sådant tillstånd kan enligt 4 § erhållas dels i vissa särskilt
angivna fall dels ock i andra fall, där 'särskilda omständigheter' föreligga.
Beträffande inrop å exekutiv auktion gälla särskilda regler.

Gällande
bestämmel-
ser.

Förbuds-
lagen.

I syfte att förhindra att förbud, som enligt den nämnda eller annan lag gäller
mot att förvärva eller behålla fast egendom, kringgås genom bulvaner före-
skrivs vissa åtgärder i lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga
om fast egendom (den s. k. *bulvanlagen*). Om det befinnes, att dylikt förbud
kringgås därigenom att den, som har fång till viss egendom, är bulvan för
någon, mot vilken förbud är i fråga om egendomen gällande, i det att egen-
domen huvudsakligen innehaves för dennes räkning, skall enligt 1 § bulvan-
lagen domstol på talan av allmän åklagare förordna, att, sedan viss tid förflutit,
överexekutor skall pröva, huruvida egendomen skall säljas å offentlig auktion.
Vid auktionen må egendomen ej inropas av bulvanen eller den, för vars räkning
bulvanförhållandet ingåtts.

Bulvan-
lagen.

*Sociala
arrendebe-
stämmelser.*

I vissa avseenden hava särskilda bestämmelser ansetts erforderliga beträffande förvaltningen av fastighet, som förvärvats av bolag eller ekonomisk förening, och med dylik fastighet har i detta hänseende jämställts fastighet, vilken tillhör enskild person, som icke är mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma, och uppenbarligen besitter fastigheten huvudsakligen i ändamål att därav bereda sig inkomst annorledes än genom jordbruket. Sålunda har åt arrendatorer och torpare på arrendelägenheter, som tillhöra någon av nu angivna kategorier, beretts en mera tryggad ställning än den, som tillkommer arrendatorer i allmänhet. För Norrland och vissa delar av Svealand hava bestämmelser i detta ämne meddelats genom lagen den 25 juni 1909 om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand (den s. k. *norrländska arrendelagen*). Motsvarande stadganden för riket i övrigt förekomma i 2 kap. 45—54 §§ lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom. Bestämmelserna i den norrländska arrendelagen gälla, där arrendet omfattar högst tjugufem hektar odlad jord och minst fyra hektar inrösningsjord; de nämnda stadgandena i allmänna nyttjanderättslagen äro tillämpliga, om arrendet omfattar odlad jord till en vidd av minst fyra och högst tjugufem hektar.

*Uppsikts-
lagen.*

Är bruksningsdel av den beskaffenhet och omfattning och tillhör den sådan ägare, att med avseende å arrende därav gäller norrländska arrendelagen eller vad i allmänna nyttjanderättslagen är särskilt stadgat om jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare, skall enligt lagen den 27 juni 1927 angående uppsikt å vissa jordbruk (den s. k. *uppsiktslagen*) uppsikt hållas däröver att bruksningsdelen ej vanhåvdas, vare sig därigenom att jordbruket så vanskötes, att dess vidmakthållande äventyras, eller därigenom att nödiga byggnader bortföras eller lämnas utan underhåll. Vad i uppsiktslagen är stadgat skall, om bruksningsdelen är utarrenderad, i regel äga tillämpning allenast beträffande nödiga byggnader. För uppsiktens utövande skall för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde finnas en jordbrukskommission.

I en av Västerbottens läns jordbrukskommission till chefen för jordbruksdepartementet den 13 januari 1931 ingiven årsredogörelse anförde kommissionen bland annat, att kommissionen iakttagit åtskilliga åtgärder, som vidtagits av trävaruindustrien i syfte att undgå tillämpningen av den s. k. norrlandslagstiftningen. En åtgärd i nämnda syfte vore bildandet av pensionsstiftelsen för befattningshavare hos Kramfors aktiebolag, för vilken stiftelse lagfarits ett stort antal fastigheter, främst bulvanfastigheter men även vanhåvdade fastigheter.

**1931 års
riksdag.**
Interpellation.

I anslutning till innehållet i den nämnda årsredogörelsen framställde vid 1931 års riksdag ledamoten av första kammaren, förutvarande borgmästaren Carl Lindhagen till chefen för jordbruksdepartementet vissa frågor angående åtgärder mot de s. k. norrlandslagarnas kringgående.

Av den utredning, som i anledning av interpellationen samt jordbrukskommissionens redogörelse införskaffats till belysande bland annat av frågan om

pensionsstiftelser och dessas ställning till den sociala jordlagstiftningen, framgick, att i fyra kända fall förekommit, att fastigheter i större utsträckning överlåtits å stiftelser. De ifrågavarande stiftelserna voro pensionsstiftelsen för befattningshavare hos Skönviks aktiebolag, John och Ulla Ekmans stiftelse, pensionsstiftelsen för befattningshavare hos Kramfors aktiebolag samt stiftelsen för beredande av pension eller understöd åt hos Holmsunds aktiebolag anställda. De å stiftelserna överlättna fastigheterna voro belägna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Vid interpellationens besvarande uttalade chefen för jordbruksdepartementet, att han ansåge den i ärendet verkställda utredningen hava ådagalagt, att frågan om stiftelsers ställning till den sociala jordlagstiftningen vore förtjänt av särskild uppmärksamhet, samt att han funne starka skäl föreligga för den uppfattningen, att det icke kunde vara överensstämmande med norrlandslagstiftningens anda och mening, att fastigheter av den art, att de enligt förbudslagen icke finge förvärvas av bolag och, om de innehades av bolag, vore underkastade den norrländska arrendelagens och uppsiktslagens bestämmelser, samlades i händerna på skogsbolag närstående stiftelser, vilka med gällande lagstiftning vore oberörda av de tre nämnda lagarnas stadganden. Vidkommande frågan om bulvanlagens tillämplighet å berörda stiftelsers fastighetsinnehav delade statsrådet den mening, som uttalats av vissa i ärendet hörda myndigheter, att sambandet mellan stiftelser och bolag i verkligheten väl kunde tänkas vara eller bliva sådant, att en stiftelse måste anses såsom bulvan, i vilket fall ett ingripande jämlikt bulvanlagen syntes kunna och böra komma till stånd. Vad anginge förbuds-, arrende- och uppsiktslagarna funne statsrådet frågan om sagda lagars utvidgning att avse jämnväl stiftelser böra upptagas till övervägande. Med hänsyn bland annat till den mångfald av ändamål, varför stiftelser bildats, tarvade frågan helt visst ingående utredning, innan slutlig ställning kunde tagas och eventuellt erforderliga lagförslag framläggas.

I en vid 1931 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 299, hemställde herrar Wiklund i Byske och Lindberg, under åberopande av innehållet i årsredogörelsen från Västerbottens läns jordbrukskommission, att riksdagen måtte besluta, att förbudslagen skulle gälla även för stiftelser samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för riksdagen av förslag till sådana ändringar och kompletteringar i den s. k. norrlandslagstiftningen, att ett kringgående av densamma på sätt kommissionen påvisat förhindrades.

Motion.

I utlåtande, nr 41, i anledning av motionen anförde andra lagutskottet bland annat:

Andra lagutskottet.

Av den i ärendet förebragta utredningen framginge, att under de senaste åren i åtskilliga fall förekommit, att inom de nordligaste länen fastigheter, som enligt 1925 års lag angående förbud för bolag och förening att förvärva fast egendom icke kunnat förvärvas av bolag, överlåtits å vissa bolag närstående stiftelser. Enligt gällande lag förefunnes icke något hinder för dylika stiftelser att innehava fast egendom, såvitt icke stiftelserna kunde anses som bulvaner för bolagen, och de stiftelserna tillhöriga fastigheterna vore icke underkastade bestämmelserna vare sig i den norrländska arrendelagen eller i upp-

siktslagen. Såsom chefen för jordbruksdepartementet i sitt svar å den av herr Lindhagen i ämnet framställda interpellationen uttalat, kunde det icke anses stå i överensstämmelse med den sociala jordlagstiftningens anda och mening, att fastigheter av den art, att de icke finge förvärfvas av bolag och, om de ägdes av bolag, fölle under bestämmelserna i nyssnämnda lagar, samlades i händerna på skogsbolagen närstående stiftelser, vilka vore oberörda av stadgandena i dessa lagar. Enligt utskottets förmenande hade tillräckliga skäl förebragts för att en fortsatt utredning borde komma till stånd rörande en utvidgning såväl av 1925 års förbudslag som av den norrländska arrendelagen och uppsiktslagen att avse jämväl vissa slag av stiftelser. Redan med hänsyn till den mängd olika ändamål, för vilka stiftelser bildats, och då uppenbarligen stiftelser med helt olika syften icke kunde uti förevarande avseenden jämföras, ansågo sig utskottet däremot icke kunna föreslå riksdagen antagande av lagbestämmelser i den av motionärerna angivna riktningen.

Under återopande härav hemställde utskottet, att riksdagen i anledning av motionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om fortsatt utredning rörande utvidgning av 1925 års lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom ävensom av den norrländska arrendelagen och uppsiktslagen att omfatta jämväl vissa stiftelser samt för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen (riksdagens skrivelse nr 323).

Inom de-
partementet
utarbetad
promemo-
ria.

Inom justitiedepartementet har sedermera utarbetats en promemoria jämte förslag till lag om ändring i vissa delar av förbudslagen. Förslaget, vilket såsom bilaga torde få fogas vid detta protokoll, innebär i huvudsak, att förbudslagens bestämmelser angående inskränkning i bolags och ekonomisk föränings rätt att förvärva fast egendom skulle äga tillämpning jämväl i avseende å stiftelsers och ideella föreningars förvärfv av sådan egendom. Från denna tillämpning skulle dock undantagas vissa grupper av stiftelser. I promemorian anfördes, att därest förbudslagen jämkades därhän, att den bleve tillämplig jämväl å vissa andra rättssubjekt än bolag och ekonomiska föreningar, därmed torde komma att i stort sett för framtiden förhindras, att den s. k. norrlandslagstiftningens syften åsidosattes på sätt skett. Vid sådant förhållande syntes frågan om utvidgning av arrende- och uppsiktsbestämmelserna att avse jämväl stiftelser tillhörig egendom vara av mindre betydelse. I varje fall torde en sådan utvidgning icke böra förknippas med den mera brådskande frågan om kontroll å stiftelsers fastighetsförvärfv.

Genom remiss den 23 december 1931 hava länsstyrelserna anmodats att avgiva utlåtande över promemorian och lagförslaget. De infordrade utlåtandena hava numera inkommit. Vid en del utlåtanden finnas fogade yttranden, som av länsstyrelserna införskaffats från jordbrukskommissioner m. fl.

Vad i promemorian anförts angående utredningens begränsning att avse frågan om ändring i förbudslagen har berörts allenast av *Västerbottens läns jordbrukskommission*. Kommissionen har uttalat, att det torde förhålla sig

så, att en mycket stor del av de fastigheter, som trävaruindustrien önskat förvärva men på grund av förbuds- och bulvanlagstiftningen icke kunnat förvärva, överlåtits på de fyra under ärendets behandling vid 1931 års riksdag omnämnda stiftelserna. Huru önskvärd den nu föreslagna ändringen av förbudslagen än i och för sig vore, kunde det därför icke förnekas, att den komme väl sent. Så mycket viktigare syntes det därför vara, att uppsikts- och arrendelagarna snarligen utsträcktes att gälla jämväl för egendom, som innehades av stiftelser.

Angående behovet av en utvidgning av förbudslagens tillämplighetsområde anfördes i promemorian under hänvisning till vad i ärendet förekommit vid 1931 års riksdag, att — oavsett huruvida åtgärder enligt bulvanlagen kunde vidtagas i vissa fall, då fastigheter förvärvades av bolag närstående stiftelser — det syntes erforderligt, att till förekommande av fastighetsförvärv, vilka stode i strid mot förbudslagens syfte, lagen snarast möjligt underginge sådan jämkning, att den bleve tillämplig jämväl å vissa andra rättssubjekt än bolag och ekonomiska föreningar.

*Behovet av
ändring i
förbuds-
lagen.*

Jag ämnar nu först redogöra för de inkomna utlåtandena, såvitt de röra frågan om behovet av den föreslagna utvidgningen av förbudslagens tillämplighetsområde, varvid jag jämväl kommer att återgiva de allmänna omdömen, som uttalats angående lagförslaget. Senare vill jag omnämna de anmärkningar, som framställts mot förslagets detaljer.

Länsstyrelserna i Hallands län, Jämtlands län och Västerbottens län förklara sig intet hava att erinra mot det upprättade lagförslaget.

Egnahemsnämnden i sistnämnda län anser, att de föreslagna ändringarna i förbudslagen skulle verksamt förhindra ett kringgående av förutvarande lagbestämmelser, och tillstyrker förslagets antagande.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anför att, ehuru något kringgående inom länet av förbudslagens bestämmelser i de uti promemorian angivna hänseenden icke kommit till länsstyrelsens kännedom, länsstyrelsen dock icke har något att erinra mot de föreslagna lagändringarna.

Utlåtanden med i huvudsak samma innehåll hava avgivits av *länsstyrelserna i Östergötlands län, Jönköpings län, Kalmar län, Blekinge län, Malmöhus län, Värmlands län, Västmanlands län och Gävleborgs län.*

Uppsala läns jordbrukskommission anför följande:

Förbudslagen torde hittills haft mycket liten betydelse för de sociala förhållandena inom Uppsala län. I de fall då bolag åstundat förvärv av fastighet, hade det varit för fyllandet av speciella behov av den art, att dispens från lagens tillämpning beviljats. Utvecklingen på fastighetsmarknaden sedan lagens tillkomst år 1925 hade i länet visat sig gå i sådan riktning, att de större fastighetsbolagen — och speciellt det största, Gimo-Österby — livligt åstundat att sälja ifrån smärre jordbruksfastigheter med nödig skogsareal, en tendens som allt fortfarande gjorde sig gällande. Det finge alltså icke blott sägas, att bolagen lojalt lätit de självständiga bondejordbruken för sig bestå, utan det måste erkännas, att de verksamt bidragit till skapandet av nya sådana. Vad sålunda anförts om förbudslagen gällde i än högre grad om bulvanlagen. Jord-

brukskommissionen hade sig icke bekant något enda fall inom Uppsala län, där ingripande jämlikt denna skett eller bort ske. Vad anginge remissärendets huvudfråga, inrangerandet under förbudslagen av visst slag av stiftelser och föreningar, torde jämväl denna få anses vara av ringa betydelse för Uppsala län. Förhållandena vid länets fastighetsbolag vore icke och torde icke inom överskådlig tid bliva sådana, att frestelse till kringgående av redan befintliga lagbestämmelser på området kunde tänkas uppstå. Ej heller torde vara att befara bildandet av skogsbolagen närstående stiftelser eller föreningar av sådan art, som det ansåges nödigt att bringa under förbudslagen. Om lagförslaget således för Uppsala läns vidkommande å ena sidan icke syntes motsvaras av något verkligt behov, kunde det å andra sidan i den utformning, som förslaget hade, enligt jordbrukskommissionens mening icke medföra några olägenheter. För vissa andra län torde lagändringen vara av behovet påkallad och syntes för dessa motsvara det avsedda ändamålet.

Länsstyrelsen i Uppsala län yttrar:

Inom länet hade icke, såvitt länsstyrelsen hade sig bekant, förekommit något fall av kringgående av bulvanlagen eller förbudslagen genom överlåtelse av bulvanfastighet på stiftelse. Såsom jordbrukskommissionen framhållit, hade utvecklingen inom länet gått i helt motsatt riktning. Däremot hade landshövdingen haft erfarenhet av här avsedda förfarande inom annat län, dock inskränkt till ett fåtal fall, där fastighetsförvärv redan tidigare ägt rum. Såvitt föreliggande utredning utmärkte hade kringgående förekommit jämväl i vissa andra län, dock ej i stor omfattning. Att ett sådant kringgående av lagen kunde äga rum utan tillfälle till laglig reaktion däremot, måste anses otillfredsställande för rättsmedvetandet. Ehuru omfattningen hittills syntes hava varit ganska ringa, ansåge länsstyrelsen därför en komplettering av lagen vara motiverad.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har uttalat, att den ifrågasatta lagändringen för länets vidkommande icke hade någon aktualitet. Då emellertid, enligt vad verkställd utredning givit vid handen, i andra delar av riket förekommit företeelser, som tydligt åsyftade ett kringgående av gällande bestämmelser i fråga om förbud för bolag att förvärva fast egendom, samt förbudslagens ändamål därigenom äventyrades, ansåge sig länsstyrelsen böra biträda ändringsförslaget.

Länsstyrelsen i Gotlands län har förklarat sig icke hava någon erfarenhet från länet rörande i ärendet åsyftade försök att kringgå stadgandena i förbudslagen. Med hänsyn till de åberopade fallen, där bolag låtit stiftelser uppträda såsom bulvaner för förvärv av fastigheter, till vilka bolagen i själva verket vore ägare, syntes det emellertid vara nödvändigt att utsträcka förbudslagens tillämpning på sådant sätt, att ett dylikt uppenbart kringgående av lagens bestämmelser stävjades.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län yttrar följande:

Såvitt för länsstyrelsen vore bekant förekomme icke numera inom länet, att enskilda personer uppträdde såsom bulvaner för bolag, utom i ett fall, vilket för närvarande vore underkastat domstols prövning. Såvitt känt vore hade förut förefintliga bulvanförhållanden avvecklats. Någon stiftelse av sådan beskaffenhet, som uti promemorian omförmäldes, funnes icke i länet. Då det emellertid icke vore uteslutet, att försök att kringgå förbudslagen och bulvanlagen genom att låta stiftelser eller ideella föreningar uppträda såsom bulvaner för bolag vid förvärv av fast egendom framdeles kunde komma att göras,

funne länsstyrelsen särskilt med hänsyn till vad i andra delar av riket i dylikt avseende förekommit den ifrågasatta ändringen av förbudslagen vara väl motiverad, och hade länsstyrelsen intet att erinra mot lagförslagets upphöjande till lag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har uttalat den uppfattningen, att såvitt anginge länet hittills knappast framträtt något behov av lagändring i syfte att förhindra pensions- eller andra stiftelser att med kringgående av gällande förbudslagstiftning förvärva fast egendom. Därest emellertid på grund av inom vissa andra delar av landet gjorda erfarenheter den ifrågasatta utvidgningen av förbudslagens tillämplighetsområde över huvud ansåges böra komma till stånd, syntes jämväl enligt länsstyrelsens förmenande detta spörsmål i lagtekniskt hänseende lämpligen böra lösas på sätt skett i det remitterade förslaget.

Några länsstyrelser förmena, att den ifrågasatta utvidgningen av förbudslagens tillämplighetsområde i varje fall icke bör avse riket i dess helhet.

Sålunda anför *länsstyrelsen i Kristianstads län* — under förmälan bland annat att, enligt vad länets *jordbrukskommission* upplyst, icke inom länet förmärkts något fall, som kunde motivera ändring av förbudslagen, samt att förhållandena inom länet icke vore sådana, att för framtiden kunde befaras några försök att kringgå förbudslagen — att länsstyrelsen icke kan finna lagändringen behöfelig, i varje fall icke såvitt angår rikets sydligare delar.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län finner förhållandena i länet icke giva anledning till lagstiftning i det i remissen avsedda syftet samt avstyrker, att en sådan lagstiftning kommer att omfatta de län, där den förut gällande förbudslagen av år 1906 icke ägde tillämpning. Länsstyrelsen anser, att om lagen i avsedd omfattning genomfördes, skulle stiftelser och ideella föreningar i dessa län förorsakas kostnader och besvär, som icke stode i förhållande till de jämförelsevis obetydliga fastighetsförvärv, varom här i regel vore fråga. En ytterligare hämsko skulle läggas på den fria handeln, och detta utan att några skäl därtill föreläge.

Med bifogande av yttrande från *jordbrukskommissionen* i länet, vilken förklarar sig vilja avstyrka den ifrågasatta lagstiftningen såvitt angår sådana delar av landet där behov av sådan lagstiftning ej föreligger, anför *länsstyrelsen i Skaraborgs län* följande:

Vad länet vidkomme hade icke såvitt för länsstyrelsen vore känt inträffat några fall liknande dem, vilka förekommit i rikets nordligaste län och åberopats såsom skäl till ändring i förbudslagen. Länet vore till övervägande del ett jordbrukslän och skogsfastigheterna bestode huvudsakligen av kronoparker samt boställs- och allmänningsskogar under vederbörlig tillsyn och kontroll. Dessa omständigheter och rådande förhållanden i övrigt inom länet syntes kunna berättiga till antagande, att missförhållanden av antydd art ej heller framdeles behöfde befaras inom länet. Med anledning av vad sålunda anförts finge länsstyrelsen giva tillkänna, att lagstiftningen i fråga för länets del icke syntes vara av behovet påkallad.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län ifrågasätter uppskov med den föreslagna lagstiftningen. Länsstyrelsen anför härutinnan följande:

Kravet på utsträckning av tillämplighetsområdet för förbudslagen att omfatta jämväl stiftelser hade föranletts av att under de senaste åren ett stort antal jordbruks- och skogsfastigheter överlåtits till bolag närstående stiftelser, varigenom syftet med den s. k. norrlandslagstiftningen förfelats beträffande de överlåtna fastigheterna. Dessa torde till huvudsaklig del hava utgjort fastigheter, vilka enskilda personer innehaft såsom bulvaner för trävaruaktiebolag. I de vid remissen fogade handlingarna lämnades uppgift om de stiftelser, som på sådant sätt förvärvat fastigheter. Till fullständigande av dessa uppgifter finge länsstyrelsen meddela, dels att John och Ulla Ekmans stiftelse icke syntes hava kommit till stånd, dels att genom stiftelsebrev den 23 december 1930 till en stiftelse, benämnd Pensionsstiftelsen för befattningshavare hos Trävaruaktiebolaget Svartvik, överlåtits åtskilliga inom Västernorrlands och Jämtlands län belägna fastigheter med ett sammanlagt taxeringsvärde av 426,800 kronor. Efter frånräkning av fastigheterna åvilande gäld uppginge angivna stiftelses behållna förmögenhet enligt uppgift till 117,544 kronor. Bestämmelserna för stiftelsen vore ungefär enahanda som bestämmelserna rörande Kramforsstiftelsen och Skönviksstiftelsen. De överlåtna fastigheterna torde vara fastigheter, som stiftaren innehaft såsom bulvan för bolag.

De skedda fastighetsöverlåtelserna till stiftelser hade uppenbarligen varit föranledda av bulvanlagens tillkomst. Huruvida bolagen genom överlåtelserna kunde sägas hava lyckats att i verklig mening kringgå förbudslagen, kunde dock ifrågasättas. Det torde nämligen vara tvivelaktigt, huruvida bolagen utan att bulvanförhållande uppstode kunde erhålla lika stor fördel av fastigheterna i vederbörande stiftelsers ägo som om bolagen ägt fastigheterna själva eller genom bulvan. Sannolikt vore, att fastighetsöverlåtelserna till ifrågavarande stiftelser av bolagen främst betraktats som en nödfallsåtgärd till undvikande av att fastigheter, vilka bolagen redan genom bulvaner varit ägare till, i stor mängd samtidigt försålles till synnerligen låga och för bolagen i hög grad förlustbringande priser. Då emellertid tidigare förefintliga bulvanförhållanden numera i allmänhet blivit upplösta, samt tillvaron av bulvanlagen väl finge anses medföra, att nya bulvanförhållanden icke uppkomme, torde massöverlåtelser av fastigheter å stiftelser icke vidare behöva befaras, utan syntes det sannolikt, att fastighetsöverlåtelser till stiftelser framdeles icke komme att ske i större utsträckning än före bulvanlagens tillkomst. Det torde därför kunna ifrågasättas, huruvida icke den vidare utvecklingen av stiftelsers fastighetsförvärv under någon tid borde avvaktas, innan ifrågavarande lagstiftningsåtgärder tillgreps.

Länsstyrelserna i Stockholms län, Kronobergs län, Älvsborgs län och Örebro län avstyrka den ifrågasatta lagstiftningen.

Förstnämnda länsstyrelse bifogar yttrande från länets *jordbrukskommission*, som anför:

Det utarbetade lagändringsförslaget hade väl för närvarande ingen betydelse för länets jordbruksområde, men då det kringgående av de nuvarande bestämmelserna, som förekommit i Norrland, kunde tänkas komma att tillämpas även inom länet, därest det icke genom lagändring förklarades stridande mot lagens anda och mening, torde ändringsförslaget böra tillstyrkas.

I eget utlåtande anför *länsstyrelsen i Stockholms län*, att den icke har sig bekant, att inom länet förekommit eller planerats några sådana jordförvärv av stiftelser, vilka skulle innebära ett kringgående av förbudslagen. Då vid utredningen endast konstaterats fyra fall av denna art inom rikets fyra nordligaste län, låge det enligt länsstyrelsens mening nära till hands att ifrågasätta,

huruvida en eventuell utsträckning av förbudet mot jordförvärv, motiverad av dessa fall i Norrland, utan vidare skulle anses även motiverad för hela riket. Därest emellertid utsträckning av förbudet ansåges ej böra ifrågakomma utan att avse hela riket, syntes det i alla händelser angeläget att ej under förbudet indraga andra rättssubjekt än sådana, från vilka ett kringgående av nuvarande lag rimligen kunde befaras. Att utvidga Kungl. Maj:ts övervakande av jordförvärv längre än verkligen visats vara behövt måste efter länsstyrelsens mening ur alla synpunkter anses oriktigt och olämpligt. Sedan länsstyrelsen ur dessa utgångspunkter framställt vissa anmärkningar mot förslaget utformning — anmärkningar, till vilka jag senare återkommer — förklarar sig länsstyrelsen icke kunna tillstyrka, att det remitterade förslaget lägges till grund för lagstiftning.

Länsstyrelsen i Kronobergs län bifogar yttrande från länets *hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, vilket ej har något att erinra mot den föreslagna lagändringen, samt anför för egen del:

Av hos länsstyrelsen registrerade 85 stycken stiftelser ägde fem på grund av testamente fastigheter och hade i enlighet med bestämmelser i donationsurkunderna tre stiftelsers donationskapital helt eller delvis nedlagts i fastigheter. I intet av dessa fall hade stiftelsernas fastighetsförvärv skett i syfte att undgå tillämpningen av den s. k. norrlandslagstiftningen. Därjämte ägdes ett flertal fastigheter i länet av ideella föreningar och ej heller beträffande dessa fastigheter föreläge några omständigheter, som tydde på att fången skett i sådant syfte. För länets vidkommande syntes således icke förefinnas något behov av sådan lagstiftning, som med förslaget avsåges. Det ville synas länsstyrelsen, att gällande bestämmelser om bulvanförhållanden i fråga om fast egendom samt om tillsyn över stiftelser vore ägnade att i avsevärd mån minska de missförhållanden, som i remissen angivits som grund för lagförslaget. Länsstyrelsen avstyrkte den föreslagna lagändringen.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län omnämner chefens för jordbruksdepartementet uttalande vid besvarandet av herr Lindhagens interpellation vid 1931 års riksdag rörande norrlandslagstiftningen samt anför i anslutning härtill:

Det vore obestritt, att i händelse stiftelse kunde betraktas som bulvan för bolag, fölle stiftelsens fastighetsförvärv under bulvanlagens bestämmelser. Att stiftelse vore 'närstående' till skogsbolag syntes svårigen innebära ett sådant förhållande, som i och för sig borde leda till utsträckning av gällande bolagslagstiftning att omfatta även stiftelse. En sådan utsträckning av lagstiftningen borde föregås av en undersökning, huruvida fastighetsinnehav av stiftelse utgjorde eller sannolikt komme att utgöra sådan social fara, som vore grunden för hela den s. k. norrlandslagstiftningens tillkomst. Denna undersökning borde omfatta i främsta rummet Norrland, där frågan blivit aktuell, men, då lagen vore avsedd att omfatta hela landet, även det övriga Sverige, där man nu stode skäligen främmande för behovet av en skärpt lagstiftning på ifrågavarande område.

Den lagens anda och mening, som det gällde att i främsta rummet värna, vore nämligen enligt länsstyrelsens mening den, som för länge sedan erövrat svensk lagstiftning och som ännu finge anses vara dess ledande princip, att förvärv av jord och annan egendom borde stå var och en fritt, om ej särskilda anledningar till inskränkande bestämmelser gäves. Några bärande skäl för nu föreslagna restriktioner ansåge länsstyrelsen icke hava framförts. Men

däremot skulle lagstiftningen otvivelaktigt vara till olägenhet för fullt legitima intressen. Det vore alltid till nackdel vid affärssuppgörelser, om dessa skulle göras beroende av senare fastställelse av myndighet. Det gynnsamma tillfället till uppgörelse kunde på så sätt lätt gå förlorat.

Länsstyrelsen yttrar sig därefter om en detalj i förslaget samt anför slutligen:

Den fruktansvärda ekonomiska kris, som världen nu genomginge, bringade alla värden att falla, man visste ej vart. Ej minst vore detta fallet med värdena å fast egendom. Varje statlig åtgärd, som verkade i värdesänkande riktning — verkan kunde vara hur obetydlig som helst — borde därför undvikas. En restriktiv lagstiftning för handeln med fastigheter, som uteslöte vissa köpare och försvårade andras förvärv, måste verka i värdeminskande riktning. Det av justitiedepartementet på riksdagens begäran utarbetade lagförslaget komme i ett särdeles olämpligt ögonblick. Länsstyrelsen ansåge, att förslaget icke borde läggas till grund för lagstiftning.

Länsstyrelsen i Örebro län har införskaffat yttrande från länets *skogsvårdsstyrelse*. Denna meddelar, att det icke kommit till dess kännedom, att inom länet förbudslagen kringgåts av bolag eller förening på sätt som angäves i promemorian. För egen del upplyser länsstyrelsen, att den härutinnan jämväl förhört sig hos flera landsfiskaler samt att den ej heller vare sig nu eller tidigare erhållit någon upplysning i sådant hänseende. I anslutning härtill anföres i länsstyrelsens utlåtande vidare:

Länsstyrelsen funne sig således kunna anföra, att för länets vidkommande, i varje fall för närvarande, någon lagändring i nu avsedd del icke vore av behovet påkallad.

I den mån missbruk av lagens bestämmelser annorstädes förekommit, syntes det länsstyrelsen, som om åtminstone i regel möjlighet borde finnas till ingripande medelst tillämpning av bulvanlagen.

Lagstiftningen angående förbud för bolag att förvärva fast egendom torde för övrigt närmast hava tillkommit i syfte att bevara de självständiga bondejordbruken samt förebygga att dessa komme under bolagsvälde. Förhållandena torde emellertid numera hava utvecklats på det sätt, att bolagen själva vore mindre benägna att förvärva inägojord, utan fastmera snarare ville afhända sig sitt innehav av sådan. Lagstiftningen syntes därför enligt länsstyrelsens mening böra åsyfta en skärpt tillsyn däröver, att åt de självständiga jordbruken tillförsäkrades fullt så mycken skog, som enligt de särskilda orternas förhållanden vore erforderligt för lantbrukets säkra bestånd. Att däremot hindra bolagen att förvärva skogsområden i övrigt, syntes länsstyrelsen ur nationalekonomisk synpunkt så mycket mindre böra ifrågakomma, som ostridigt vore, att de enskilda bolagsskogarna hörde till de bäst skötta i landet. Då enligt länsstyrelsens uppfattning de föreslagna bestämmelserna icke vore av behovet påkallade, hemställde länsstyrelsen, att förslaget icke måtte läggas till grund för ändrad lagstiftning i ämnet.

Förbudslagens utsträckning att gälla jämväl stiftelser och ideella föreningar.

I promemorian hade anförts, att därest utvidgning av förbudslagens tillämpningsområde ansåges nödig, till en början uppkomme spørsmålet, huruvida utvidgningen borde avse allenast stiftelser eller, förutom stiftelser, jämväl ideella föreningar. Till belysande av detta spørsmål lämnades i promemorian följande upplysningar angående dels tidigare gällande inskränkningar i för-

eningars rätt att förvärva fast egendom dels ock de nu gällande bestämmelsernas tillkomst.

Lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, vilken lag upphävdes genom den nu gällande förbudslagen, gällde ursprungligen för bolag och ekonomiska föreningar men blev genom en år 1911 vidtagen ändring tillämplig jämväl i fråga om ideella föreningars fastighetsförvärv. Denna ändring sammanhängde med vissa samtidigt föreslagna — men icke genomförda — ändringar på föreningslagstiftningens område, innefattande bland annat, att en ideell förening under viss förutsättning skulle kunna vinna registrering såsom ekonomisk.

Då vid 1921 års riksdag i anledning av väckt motion förelåg till behandling förslag, att 1906 års lag skulle äga tillämpning jämväl i de delar av landet, där lagen då icke gällde, beslöt riksdagen, som biföll förslaget, på hemställan av lagutskottet, att vid denna tillämpning med förening skulle förstås allenast ekonomisk förening. I utlåtande (nr 22) i anledning av motionen hade utskottet anfört bland annat, att den år 1911 vidtagna ändringen i 1906 års lag syntes mera hava tillkommit av förbiseende från den lagstiftande maktens sida än i följd av något på vunna erfarenheter grundat behov. Någon fara från ideella föreningars sida kunde svårigen väntas, och genom deras inbegripande under lagen skulle beredas dessa föreningar, med sina oftast mycket begränsade tillgångar, endast onödiga besvär och omkostnader.

Vid behandlingen i statsrådet av förslaget till den nu gällande förbudslagen omnämnde dåvarande chefen för justitiedepartementet, hurusom jordkommissionen i sitt betänkande med förslag till lag med bestämmelser angående rätt att förvärva och besitta fast egendom yttrat, att, såvitt erfarenheten gäve vid handen, ideella föreningar ytterst sällan gjorde några mera betydande förvärv av jordbruksfastigheter, samt att i de fall, då förvärv skedde, några missförhållanden i de avseenden, vilka förslaget avsåge att förebygga, näppeligen syntes förekomma, varför kommissionen icke ansett nödigt att stadga koncessionsplikt i fråga om fastighetsförvärv, som gjordes av sådana föreningar. Departementschefen yttrade vidare att, ehuru enligt hans uppfattning vissa skäl kunde anföras till stöd för att även ideella föreningar bleve underkastade ifrågavarande koncessionsplikt, han ansett sig kunna tillstyrka, att tillämpningen av den lag, som skulle utfärdas, inskränktes till bolag och ekonomiska föreningar.

Därefter anfördes i promemorian ytterligare följande:

Emot ett förslag om utsträckning av förbudslagens tillämplighetsområde att omfatta ideella föreningar torde kunna invändas, att de fastighetsförvärv, som hittills gjorts av ideella föreningar, ej, såvitt känt vore, varit av den beskaffenhet, att de påkallade en sådan lagändring. Vid en utredning angående utvidgning av förbudslagen måste emellertid såvitt anginge ideella föreningar beaktas ej allenast de fastighetsförvärv, som redan skett, utan jämväl och i främsta rummet de fastighetsförvärv, som vore att befara, för den händelse lagen bleve tillämplig å stiftelser. Härvid torde man icke kunna såsom obegräddad avvisa den misstanken, att, därest stiftelsers men icke ideella föreningars fastighetsförvärv bleve underkastade kontroll, försök skulle komma att göras att genom bildande av ideella föreningar och fastighetsöverlåtelser till dessa undgå förbudslagens bestämmelser. Jämväl borde beaktas, att gränsen mellan vissa former av stiftelser och av ideella föreningar vore synnerligen svävande. Med hänsyn till det anförda syntes i nu förevarande hänseende skillnad icke böra göras mellan stiftelser och ideella föreningar.

I promemorian behandlades vidare frågan, huruvida särskilda grupper av stiftelser eller ideella föreningar skulle undantagas från lagens tillämplighet. Härutinnan anfördes följande:

Vad anginge stiftelser torde härvid i första hand ifrågakomma sådan stiftelse, vars styrelse utgjordes av statsmyndighet. Att dylik stiftelse ej borde vara underkastad förbudslagen syntes uppenbart. Vidare torde kunna undantagas stiftelse, som förvaltades av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar, samt stiftelse, som hade av Konungen fastställda stadgar. Om åtskilliga andra stiftelser torde visserligen gälla, att man ej heller hos dem torde behöva befara några tendenser att medverka till kringgående av förbudslagen. Att bland de olika stiftelserna uppdraga en rättvis gräns erbjöde emellertid synnerliga svårigheter. Den utredning, som förebragts i sammanhang med ärendets behandling vid 1931 års riksdag, torde få anses ådagalägga, att en uppdelning icke kunde ske med hänsyn till stiftelsernas i stiftelseurkunderna angivna syften. De synpunkter, som kunde anläggas i fråga om stiftelser i allmänhet, gällde uppenbarligen jämväl beträffande idella föreningar. Dessutom vore att beakta, att de ideella föreningarna ännu icke blivit föremål för laglig reglering.

Vissa av de inkomna yttrandena innehålla uttalanden i de sålunda berörda frågorna.

Länsstyrelsen i Stockholms län har framhållit, att det vore angeläget att ej under det ifrågasatta förbudet indraga andra rättssubjekt än sådana, från vilka ett kringgående av nuvarande lag rimligen kunde befaras. En sådan tankegång vore tydligt uttryckt i andra lagutskottets utlåtande vid 1931 års riksdag, i det att utskottet förordade utredning angående förbudslagens utvidgning till *vissa slag* av stiftelser. Promemorian hade helt åsidosatt en sådan begränsning. Länsstyrelsen förmenade, att lagstiftningen på detta område givetvis borde upptaga sådana nya restriktioner, som erfarenheten visade vara erforderliga ur samhällelig synpunkt, men heller icke gå längre.

Länsstyrelsen har vidare anfört följande:

Det låge i öppen dag, att en generell utsträckning av förbudet till stiftelser och ideella föreningar skulle vålla dessa betydande olägenheter. Det funnes en mängd sådana sammanslutningar, flertalet små och i blygsam ekonomisk ställning, och ej sällan hände, att de behövde förvärva fastighet, oftast i direkt samband med sitt oegennyttiga syfte. Att ställa deras jordförvärv under förbudslagen skulle för dem betyda kostnader, omgång, besvär, ibland svårigheter att få en uppgörelse med avlåtaren — ty köp av fastighet kunde ej alltid dragas ut på tiden.

Från det nya förbudet föresloges i promemorian undantag endast för stiftelser, lydande under statsmyndighet, riddarhusdirektionen eller akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar, samt slutligen överhuvud taget för 'stiftelser, som har av Konungen fastställda stadgar'. Det torde vara anledning att något analysera innebörden av det sista undantaget. Dess syfte kunde väl anses vara att möjliggöra för Kungl. Maj:t att en gång för alla meddela vissa stiftelser kapacitet till förvärv av fast egendom, och mot detta syfte vore — från förslagets förutsättningar — givetvis intet att erinra. Däremot nödgades länsstyrelsen ifrågasätta, huruvida den väg som föreslagits vore lämplig eller framkomlig. Så sent som 1929 hade tillkommit en lag om tillsyn över stiftelser, med vars grunder och bestämmelser den nu

föreslagna punkten i förbudslagen syntes föga förenlig. Sagda punkt skulle påtagligen, om den överhuvud taget väntades fylla sitt ändamål, verka så, att ett flertal stiftelser, som kunde ha tanke på fastighetsförvärv eller hopp om testamentering av fastighet, skulle animeras att söka Kungl. Maj:ts stadfästelse på sina stadgar. Det förefölle föga lyckligt att föranleda en anhopning av sådana stadgeprövningar hos Kungl. Maj:t. Dessutom kunde frågas, ur vilka synpunkter prövningen — som givetvis måste omfatta inlämnade stadgar i deras helhet — skulle av Kungl. Maj:t företagas i den mängd fall, då själva stiftelsen ej hade något allmänare intresse. För övrigt skulle, efter tankegången i promemorian, en stiftelses ändamål så väl som dess stadgar kunna finnas förträffliga utan att motivera rätt till fastighetsförvärv. Länsstyrelsen kunde icke se annat än att fastställelse av stadgar såsom sådana vore en sak, lämplighet till jordförvärv — fortfarande ur promemorians synpunkt — en annan. Ifrågavarande undantag syntes därför knappast hållbart och kunde under inga förhållanden motväga olägenheterna av huvudbestämmelsen.

Länsstyrelsen i Uppsala län har funnit, att svårigheten i många fall att draga en gräns mellan ideella föreningar och stiftelser torde böra föranleda, att även rättssubjekt av förstnämnda slag inbegripas under förbudet. Däremot förefölle det som om längre gående undantag från förbudet än förslaget innehölle borde göras beträffande både föreningar och stiftelser. Härutinnan anför länsstyrelsen vidare:

Såsom exempel härpå kunde framhållas, att vissa sammanslutningar, vilka, utan att hava till ändamål att genom ekonomisk verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, fullföljde övervägande religiösa, välgörande, sociala, undervisnings- eller liknande syften, understundom toge form av föreningar eller stiftelser. (Jfr förordningen om arvskatt och skatt på gåva 32 §.)

Sålunda ägde Evangeliska fosterlandsstiftelsen en jordbruksfastighet, som användes till barnhem och i någon mån till ålderdomshem. Den religiösa föreningen 'Kvinnliga missionsarbetare' ägde fastigheter, vilka användes till skola, ålderdomshem och sjukhem. Vissa folkhögskolor dreves av föreningar eller stiftelser och hade för sin undervisning förvärvat jordbruksfastigheter. Att låta dylika sammanslutningar bli beroende på dispens syntes mindre lämpligt. Överhuvud torde ifrågavarande verksamhetsyttringar icke böra underkastas förbudslagstiftningen.

Länsstyrelsen i Gotlands län har i dessa frågor yttrat:

Länsstyrelsen ställde sig synnerligen tveksam, om en så omfattande utsträckning av förbudslagens tillämplighetsområde, som nu föreslagits, kunde vara nödvändig och överhuvud taget lämplig. Varje förening och stiftelse med välgörande, vetenskapligt, konstnärligt, idrottsligt eller annat syfte skulle enligt förslaget bli underkastad förbudslagens stadganden. Otvivelaktigt skulle detta vålla såväl ifrågavarande föreningar och stiftelser som även myndigheterna åtskilligt besvär, som i flertalet fall syntes ganska onödigt. Inom länet finnes t. ex. Föreningen Gotlands Fornvänner, som hade till syfte att vårda och förvärva gotländska forntidsminnen och gotländska naturminnesmärken. Föreningen hade under årens lopp förvärvat ett stort antal, till arealen i allmänhet mycket små fastigheter runt om över Gotland, och utgjordes dessa fastigheter av forntida gravfält, medeltida ruiner eller andra minnesmärken, för Gotland typiska s. k. lövängar, som man velat bevara, vackra strandområden med s. k. raukar m. m. I många fall hade dylika områden skänkts till föreningen, i andra hade föreningen för ett ringa belopp lyckats förvärva desamma. Med den avfattning, förbudslagens 3 § hade och enligt förslaget jämväl skulle bibe-

hålla, torde, om förslaget genomfördes, frågan om föreningens förvärv av dylika fastigheter icke kunna lösas genom en sådan prövning, som jämlikt nämnda paragraf åläge länsstyrelsen, utan måste frågan underställas Kungl. Maj:t. Samma torde vara förhållandet, om t. ex. en idrottsförening ville förvärva en idrottsplats eller en skytteförening ett område för anläggande av skjutbana. Det syntes ganska betänkligt att lagstadga ett sådant förfarande med hänsyn såväl till de i förhållande till fastigheternas ofta ringa saluvärde ganska betydande kostnader, som hithörande institutioner skulle åsamkas, som ock till den mängd ärenden, som därvid måste underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Skulle någon utväg icke kunna finnas att från lagens tillämplighet undanta sådana stiftelser och föreningar, som länsstyrelsen här åsyftade och där risken för ett bulvanförhållande svårigen kunde tänkas föreligga, torde det vara nödvändigt att vidtaga sådana ändringar i förbudslagens 3 §, att området för länsstyrelsens prövningsrätt utvidgades att omfatta jämväl sådana fall, som nu berörs, och jämväl andra fall, där det vore uppenbart, att ett förvärv borde vara tillåtet ur de synpunkter, som läge till grund för denna lagstiftning. Denna hade ju tillkommit i syfte att bevara självständiga bondejordbruk och att skydda jordbruksegendomar för vanhävd och det torde icke vara erforderligt att utsträcka hithörande lagars tillämpning längre än som krävdes för tillgodoseende av dessa syften.

I detta sammanhang ville länsstyrelsen ifrågasätta, huruvida icke den föreslagna bestämmelsen i 11 § sista stycket, där det endast talades om stiftelse, i varje fall borde utvidgas att gälla jämväl förening av sådant slag, som där avsåges i fråga om stiftelse. En förening sådan som t. ex. Svenska Röda Korset skulle i annat fall inbegripas under lagen.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har uttalat den åsikten, att därest det visade sig nödvändigt att utsträcka förbudslagen att gälla stiftelser, det även torde bli av behovet påkallat att låta lagen avse fastighetsförvärv av ideella föreningar. För vederbörande bolag torde nämligen en fastighetsöverlåtelse till sådan förening kunna bli till enahanda gagn som om överlåtelsen skett till en stiftelse.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser likaledes, att stiftelser och ideella föreningar böra jämställas.

Förvärv
genom testa-
mente.

I promemorian behandlades slutligen frågan, huruvida vad i förbudslagen stadgades angående inskränkning i rätten att förvärva fast egendom borde gälla i avseende å stiftelsers och ideella föreningars fång genom testamente. Härom anfördes huvudsakligen följande:

Förbudslagen saknade motsvarighet till den särskilda bestämmelse angående förvärv genom bodelning, arv eller testamente, som återfunnes i 18 § första stycket lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag. Angående förvärv genom bodelning eller arv kunde bestämmelse uppenbarligen icke förekomma i förbudslagen, vilken ej gällde för fysiska personer. Faktiska hinder föreläge visserligen icke för bolag eller ekonomiska föreningar att genom testamente förvärva egendom, men för dylika förvärv, vilka för övrigt, såvitt känt vore, ytterst sällan förekomme, hade icke meddelats andra bestämmelser än de enligt förbudslagen i allmänhet gällande. Med avseende å stiftelsers och ideella föreningars fastighetsförvärv genom testamente syntes i viss mån särskilda förhållandanden föreligga. Testamentariska förordnanden, varigenom fastigheter bortskänktes till stiftelser eller ideella föreningar torde förekomma ganska

ofta, och det syntes angeläget, att ej utan tvingande skäl meddelades sådana kontrollbestämmelser, vilka kunde tänkas komma att verka avskräckande på dem, som i de bästa avsikter ämnade upprätta testamente angående fast egendom till förmån för stiftelser eller ideella föreningar. Med hänsyn härtill vore det önskvärt, att stiftelsers och ideella föreningars fång genom testamente kunde helt undantagas från förbudslagens tillämpning. Det syntes emellertid ej uteslutet, att ett sådant undantag kunde lämna tillfälle till kringgående av förbudslagen.

I åtskilliga yttranden framhålles, att förbudslagen icke bör gälla för stiftelsers och ideella föreningars fång genom testamente. Därvid anføres, att det förefaller mycket osannolikt, att denna form av rättshandling skulle användas för kringgående av förbudslagstiftningen. Vidare uttalas den farhågan, att om dylikt fång icke undantages, lagstiftningen kommer att motverka testamenteriska förordnanden till förmån för stiftelser och ideella föreningar. Slutligen betonas, att det måste anses olyckligt, att ett testamente till förmån för dylikt rättssubjekt skulle bli ogiltigt därför att testamentstagaren försummat att i rätt tid söka dispens. I sådant avseende anför länsstyrelsen i Väster-norrlands län:

En omständighet, som i detta sammanhang borde beaktas, vore, att det icke sällan torde komma att inträffa, att stiftelse eller förening, som förvärvat fastighet, av förbiseende underlåte att inom föreskriven tid söka tillstånd till förvärvet, med påföljd att fånget bleve ogilt. I sådant fall mötte vid köp och gåva i allmänhet inga svårigheter att förmå säljaren respektive givaren att förnya fånget. Vore fånget testamente, torde det däremot ofta kunna antagas, att vederbörande stärbhusdelägare vägrade vidtaga åtgärder för fastighetens förnyade överlåtande på stiftelsen eller föreningen, som alltså genom sin försummelse definitivt ginge förlustig sin rätt till fastigheten.

Den utredning, som införskaffats med anledning av innehållet i Västerbotens läns jordbrukskommissions förut omnämnda berättelse och den i anslutning härtill framställda interpellationen vid 1931 års riksdag, utvisar, att under åren 1927—1930 upprättats vissa stiftelser, till antalet fyra, å vilka överlåtits vissa i de fyra nordligaste länen belägna fastigheter till betydande värden. Beträffande tre av dessa stiftelser angavs i stiftelsebrevet såsom stiftelsens ändamål att säkerställa och bereda pension åt hos uppgivet bolag anställda tjänstemän och förmän enligt de i stiftelsebrevet närmare stadgade grunder. Den fjärde stiftelsen skulle enligt stiftelsebrevet hava till uppgift i främsta rummet att betrygga det framtida beståndet och den värdiga vårdsnaden av uppgiven släktgård samt vidare att giva ekonomiskt stöd åt stiftarnas avkomlingar, att genom ekonomiskt bidrag främja kulturella, skogs- vetenskapliga och industriellt-ekonomiska spörsmål av speciellt norrländskt intresse samt att i angiven utsträckning lämna understöd åt behövande inom Ytterlännäs församling och säkerställa stipendier åt studerande vid Norrlands nation i Uppsala. Att stiftelserna icke tillkommit uteslutande för att tillgodose de ändamål, som angåvos i stiftelsebreven, torde framgå av vunna upplysningar. Utredningen lär giva vid handen, att åtminstone en stor del av de fastigheter, stiftelserna förvärvat, tidigare ägts för vissa bolags räk-

Departement-
chefen.

ning genom bulvaner, mot vilka vidtagits eller med säkerhet kunde väntas åtgärder enligt bulvanlagen, samt att bolagen icke erhållit eller ansett sig kunna påräkna att erhålla vederbörligt tillstånd att förvärva fastigheterna. Från bolagens sida torde det vid stiftelsernas upprättande hava varit avsett att förebygga fastigheternas exekutiva försäljning. Man torde även hava räknat med att förvaltningen av fastigheterna och deras skogstillgångar skulle jämväl efter stiftelsernas tillkomst komma att skötas i samförstånd med ledningen för respektive bolag.

Enligt vad numera upplysts, synes den sist omnämnda av de ifrågavarande fyra stiftelserna icke hava kommit till stånd. Däremot har ytterligare en stiftelse tillkommit med enahanda ändamål som de tre förstnämnda. Å denna stiftelse hava överlåtits åtskilliga fastigheter inom Västernorrlands och Jämtlands län med ett sammanlagt taxeringsvärde av inemot en halv miljon kronor. I övrigt har icke såvitt känt är inom landet tillkommit någon stiftelse under liknande omständigheter.

Uppenbarligen står det icke i överensstämmelse med grunderna för den s. k. norrlandslagstiftningen, att fastigheter, vilka icke kunna förvärfvas av bolag, överlåtas å bolagen närstående stiftelser, till följd varav dessa fastigheters återgång till självägande jordbruk förhindras. Härtill kommer, att stiftelserna icke äro bundna av de för bolagsfastigheter gällande särskilda arrende- och uppsiktsbestämmelserna. Oavsett huruvida möjlighet finnes att enligt bulvanlagen ingripa i de särskilda fall, varom utredningen giver upplysning, torde dock vara tydligt, att nämnda lag icke lämnar betryggande garantier mot fastighetsöverlåtelser till stiftelser, varom här är fråga. Det kunde då synas ligga närmast till hands att vidtaga ändring i bulvanlagen. På denna väg lär emellertid icke mycket stå att vinna. Huru än bulvanlagen avfattas, möta ofta svårigheter att fastställa, om bulvanförhållande föreligger. Det kan ock erinras, att verkligt bulvanförhållande icke behöver föreligga i sådana fall, som här avses. Understundom torde med hänsyn till de intressen, som norrlandslagstiftningen avser att skydda, tillsyn å stiftelsers fastighetsförvärf vara lika erforderlig som tillsyn i fråga om bolags fastighetsförvärf. Det lär alltså bliva nödvändigt att i annan ordning söka förhindra norrlandslagstiftningens kringgående.

Under ärendets behandling vid 1931 års riksdag ifrågasattes i sådant hänseende, att förbudslagens tillämplighetsområde skulle vidgas. Denna väg synes ock vara den lämpligaste. I enlighet härmed har i det lagförslag, som fogats vid den inom departementet utarbetade promemorian, förbudslagen föreslagits skola utsträckas att gälla för stiftelser — med vissa undantag — samt för ideella föreningar. I flera av de inkomna utlåtandena har framhållits, att en utvidgning av förbudslagens tillämplighetsområde icke bör gå längre än som kan anses oundgängligen nödigt för att förekomma sådana företeelser, som framkallat kravet på lagändring, och ur denna synpunkt har föreslagits, att utvidgningen borde lokalt begränsas. Det har därför övervägts, huruvida icke ändringen i förbudslagen kunde inskränkas att avse allenast de delar av riket, där de förut omnämnda stiftelserna framträtt. Häremot tala emellertid ena-

handa skäl, som på sin tid föranledde förbudslagstiftningens utsträckning till rikets mellersta och södra delar. Även om för närvarande behov av förbudslagens skärpning framträtt allenast i fråga om de norrländska länen, kan dock icke helt bortses från att jämväl i andra delar av riket kunna inträffa försök till kringgående av ifrågasavarande lagstiftning. På grund härav har jag icke funnit mig kunna förorda en lokal begränsning av lagstiftningen. I utlåtandena har jämväl ifrågasatts, att förbudslagens utvidgning borde gälla allenast vissa stiftelser. I första hand inställer sig här frågan om en begränsning med hänsyn till stiftelsernas ändamål. Därest en dylik begränsning genomfördes, skulle i varje särskilt fall krävas undersökning, huruvida det för stiftelsen uppgivna ändamålet överensstämde med de verkliga förhållandena. Det ligger i öppen dag, att en sådan undersökning är förenad med stora svårigheter. Ej heller har den nu gällande lagstiftningen ansett ändamålet med sammanslutningen böra tilläggas någon betydelse vid kontrollen över bolags och ekonomiska föreningars fastighetsförvärv. En dylik ståndpunkt skulle ock hos de avtalande parterna vid fastighetsöverlåtelser åstadkomma stor oviss-het i fråga om lagens tillämpning. Härvid må erinras om innehållet i 6 § första stycket förbudslagen, enligt vilket lagrum ansökan om tillstånd till fastighetsförvärv skall göras inom viss tid från det fångat skedde, vid äventyr att fångat eljest är ogillt. Den som förvärvat en egendom bör i lagen erhålla klart besked, huruvida skyldighet föreligger att söka koncession. Jämväl ur en annan synpunkt framträder svårigheten att begränsa lagstiftningen till vissa slags stiftelser. Då lagfart sökes för bolag eller förening, som avses i förbudslagen, åligger det domstolen att pröva, huruvida det fång, varå lagfart sökes, faller under förbudslagens bestämmelser eller icke. Om det förra är händelsen, får ansökningen ej bifallas, förrän tillstånd till förvärvet lämnats — jag bortser här från inrop å exekutiv auktion. Den prövning av fångat, som skall äga rum i lagfartsärendet, kan icke gärna avse sådana förhållanden som en stiftelses egentliga ändamål, dess huvudsakliga verksamhet eller användningen av dess inkomster. Prövningen måste bliva av väsentligen formell natur. Det torde alltså framstå såsom nödvändigt, att gränsen mellan 'fria' fång och sådana fång, som kräva dispens enligt förbudslagen, göres enkel och tydlig. Av vad jag nu anfört lär framgå, att en eljest önskvärd begränsning av lagstiftningen till vissa slag av stiftelser icke låter sig genomföra.

En annan fråga är, huruvida med hänsyn till det allmännas kontroll och medverkan i fråga om vissa stiftelsers förvaltning undantag från de föreslagna bestämmelserna böra stadgas. Från anmälningsplikt enligt lagen den 24 maj 1929 om tillsyn över stiftelser har befrielse meddelats beträffande bland andra stiftelser sådan, vars styrelse utgöres av statsmyndighet, samt sådan, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar. Dessa stiftelser, om vilka gäller — förutom att de icke kunna befaras komma att medverka till kringgående av norrlandslagstiftningen — att de klart kunna avgränsas från andra stiftelser, torde böra undantagas jämväl från förbudslagens tillämpning. I promemorian hade ifrågasatts, att undantag borde stadgas jämväl för stiftelse,

som har av Konungen fastställda stadgar. Med hänsyn till vissa olägenheter, vilka, såsom länsstyrelsen i Stockholms län framhållit, kunna följa härav, synas öfvervägande skäl tala för att detta undantag utgår.

Utvidgas lagstiftningen på sätt nu ifrågasättes, torde därav bliva en följd, att jämväl ideella föreningar måste hänföras under förbudslagen. Gränsen mellan vissa former av stiftelser och av ideella föreningar är nämligen synnerligen svävande. Därjämte måste beaktas, att, därest stiftelsers men icke ideella föreningars fastighetsförvärv underkastades kontroll, förbudslagen kunde kringgåas genom bildande av ideella föreningar och fastighetsöfverlåtelser till dem.

I vissa av de avgivna utlåtandena har framhållits, att en lagstiftning sådan som den åsyftade vore förenad med olägenheter, i det att jämväl fullt lojala stiftelser och ideella föreningar finge vidkännas besvär och även i någon mån kostnader för att erhålla tillstånd till fastighetsförvärv. Även om dessa erinringar ej sakna ett visst fog, torde dock betydelsen av olägenheterna hava väsentligen överskattats. Till en början är att märka, att fastigheter inom planlagt område ej beröras av förbudslagen. I åtskilliga fall, då en stiftelse eller ideell förening önskar förvärva en fastighet, torde det vara fråga om en tomt inom planlagt område i stad eller samhälle på landet, å vilken skall uppföras ett sjuk- eller ålderdomshem, en samlingslokal eller annan byggnad för stiftelsens eller föreningens verksamhet. I sådana fall erfordras alltså icke något tillstånd till förvärv av fastigheten. Vidare må framhållas, att 3 § förbudslagen medger ett enkelt koncessionsförfarande inför länsstyrelsen i sådana fall, då förvärvet avser fastighet — utom planlagt område — som äger sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen är avsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller att nyttjas på visst närmare angivet sätt. Det är min avsikt att i anslutning till yrkande härom i utlåtandet från länsstyrelsen i Gotlands län föreslå, att samma förfarande skall komma till användning i ytterligare några fall, där fråga är om huvudsakligen mindre fastigheter, vilka icke förvärfvas för att nyttjas till jordbruk eller skogsbruk. I detta sammanhang torde ock böra framhållas, att i de fall, då en sammanlutning förvärvar en fastighet för bebyggelse eller för annat ändamål, det ej sällan är en tillfällighet, huruvida sammanslutningen erhåller karaktär av ekonomisk förening, ideell förening eller stiftelse. Under sådana förhållanden kan det knappast anses tillfredsställande, att den omständigheten att sammanlutningen fått den ena eller andra formen skall vara avgörande i fråga om skyldigheten att söka tillstånd till förvärvet.

I flera av de inkomna utlåtandena har framhållits, att det måste anses mindre lämpligt, att stiftelsers och ideella föreningars fång genom testamente äro underkastade kontroll. Det kan erinras, att frågan om dylik kontroll behandlats av lagberedningen i dess betänkande med förslag till lag om testamente m. m. Beredningen anförde därvid, att den saknat anledning att, utöver vad som enligt förbudslagen gällde i fråga om bolags och ekonomisk förnings förvärv av fast egendom genom testamente, föreslå en kontroll över juridiska personers förvärv genom testamente. Något behov av en dylik kontroll, som förnämligast skulle avse ideella föreningar och stiftelser, hade

enligt beredningens mening icke gjort sig gällande. Det kunde tvärtom befaras, att en kontroll skulle verka hämmande på den i vårt land — kanske mera än i andra länder — framträdande goda viljan att genom donationer tillgodose ändamål av allmänt social eller kulturell natur eller av betydelse för näringslivet. Utöver vad lagberedningen sålunda framhållit torde ytterligare en omständighet tala för att stiftelsers och ideella föreningars förvärv genom testamente böra undantagas, då förbudslagens tillämplighetsområde vidgas. Därest det inträffade, att en stiftelse eller ideell förening på grund av okunnighet om gällande rätt försummade att inom stadgad tid söka tillstånd till fastighetsförvärv, bleve påföljden, att fånget vore ogillt. Denna påföljd är i fråga om förvärv genom testamente så mycket allvarligare som fångets ogiltighet icke, på sätt är möjligt i fråga om köp eller gåva, kan upphjälpas genom ny fångeshandling av överlåtaren. På grund av vad nu anförts anser jag mig böra föreslå, att i förbudslagen stadgas undantag för stiftelsers och ideella föreningars förvärv genom testamente.

Med de ändringar, som jag i det föregående angivit, synes mig det inom departementet upprättade lagförslaget vara av beskaffenhet att kunna läggas till grund för lagstiftning i ämnet. I fråga om de särskilda paragraferna torde jag få anföra följande.

I 2 § har gjorts ett tillägg, varigenom stiftelsers och ideella föreningars förvärv genom testamente undantagas från kontrollbestämmelserna i förbudslagstiftningen.

3 § har jämkats i syfte att tillgodose önskemålet, att en sammanslutning, som vill förvärva ett område till idrottsplats eller liknande anläggning eller som av intresse för fornminnesvård eller naturskydd vill bli ägare till ett område för att kunna skydda detsamma, ej skall behöva söka tillstånd hos Kungl. Maj:t till områdets förvärvande. Enligt förslaget äger länsstyrelsen i dylika fall lämna medgivande till förvärvet.

Enligt 4 § punkt 1 i dess nuvarande lydelse äger Kungl. Maj:t giva tillstånd att förvärva fastighet av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, därest fastigheten vid tiden för förbudslagens ikraftträdande ägdes av 'bolag eller förening' och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet. Med 'förening' avses i förbudslagen för närvarande allenast ekonomisk förening. Enligt förslaget kommer däremot samma ord att avse såväl ekonomisk som ideell förening. För att bestämmelsen i 4 § punkt 1 skall bibehålla sitt nuvarande innehåll kräves således, att det anges, att bestämmelsen avser det fall, att fastighet vid tiden för förbudslagens ikraftträdande ägdes av 'bolag eller ekonomisk förening' och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet.

Vid prövning jämlikt 4 § sista stycket av frågan om tillstånd för stiftelse eller ideell förening att förvärva fast egendom torde redan det förhållande, att stiftelsen eller föreningen bedriver välgörande eller liknande allmännyttig verksamhet, kunna anses utgöra en sådan särskild omständighet som där avses.

Med anledning av innehållet i 12 § må anmärkas, att bestämmelser angående rätt för stiftelse eller ideell förening att förvärva fast egendom finnas i 10 § förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare

och deras religionsövning samt i 1 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

Den i riksdagens skrivelse berörda frågan om utvidgning av den norrländska arrendelagen och uppsiktslagen att omfatta jämväl vissa stiftelser kräver ingående utredning och är icke av den brådskande beskaffenhet som förevarande spörsmål om ändring i förbudslagen. Förslag i nämnda fråga har därför icke ansetts böra nu framläggas.»

Föredraganden uppläser härefter förslaget till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom* av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Axel Wennerholm.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Häri genom förordnas *dels* att överskriften till lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall lyda som nedan sägs, *dels ock* att 1, 2, 3, 4, 6, 7, 11 och 12 §§ samma lag, av vilka lagrum 4 § ändrats genom lag den 1 april 1927 (nr 67), skola, 4 och 6 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

Lag angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

1 §.

Bolag, förening eller stiftelse må ej i andra fall än nedan stadgas förvärva fast egendom å landet eller i stad utanför det till bebyggande planlagda området. Lika med stad anses köping eller annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

2 §.

Vad i denna lag stadgas angående inskränkning i bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom har ej avseende å förvärv, som sker omedelbart på grund av stadgande i lag eller jämlikt Konungens medgivande till expropriation, eller å förvärv, som genom testamente göres av stiftelse eller annan förening än ekonomisk förening, ej heller å förvärv av järnväg.

3 §.

Bolag, förening eller stiftelse må förvärva fastighet, som i den ordning 6 § stadgar provas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats, idrottsplats eller dylikt eller avsedd att nyttjas till stenbrott, grus- eller lertag eller utgöra torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet eller provas vara av beskaffenhet att böra skyddas på grund av säregen natur eller fornlämning eller av liknande anledning.

Prövning, varom nu sagts, åligger Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

Sedan fastighet förklarats vara av den beskaffenhet, att bolag, förening eller stiftelse, efter vad nu sagts, må förvärva den, vare det gällande även vid framtida överlåtelse av fastigheten eller del därav.

4 §.

Konungen äger giva bolag, förening eller stiftelse tillstånd att förvärva fastighet av annan beskaffenhet än i 3 § sägs i fall,

1. att fastigheten vid tiden för denna lags trädande i kraft ägdes av bolag eller ekonomisk förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet;

2. att fastigheten — — — — — avstyckade ägovidden;

3. att fastighetens förvärvande för bolaget, föreningen eller stiftelsen såsom innehavare av angränsande fastighet äger avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande, dock att i dylikt fall tillstånd icke utan att särskild anledning därtill föreligger må givas, om jordbruket å fastighet, varifrån förvärvet göres, därigenom skulle bringas att upphöra eller märkligen försvagas;

4. att med fastighetens förvärvande är avsett att åt arbetare eller andra hos bolaget, föreningen eller stiftelsen anställda personer bereda bostäder eller att genom idkande av jordbruk tillgodose sådana personers behov av livsfrönödenheter eller jordbruksprodukter; eller

5. att med — — — — — mindre jordbruk.

Prövas eljest i något fall på grund av särskilda omständigheter bolag, förening eller stiftelse böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, äger Konungen giva tillstånd därtill.

6 §.

Äskas sådan prövning, som i 3 § sägs, eller vill bolag, förening eller stiftelse jämlikt 4 § söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom tre månader från det fånget skedde. Försittes den tid, eller prövas fastigheten icke vara sådan, som i 3 § sägs, och varder ej heller, där Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes Konungens — — — — — eller egnahemsnämnd.

Över Konungens — — — — — är stadgad.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

Är i enlighet med vad ovan sagts frågan om bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom ännu ej avgjord, skall beträffande lagfart anses möta sådant hinder, som avses i 10 § förordningen den 16 juni 1875 om lagfart å fång till fast egendom.

7 §.

Medelst inrop å exekutiv auktion äger bolag, förening eller stiftelse förvärva fast egendom utan avseende å dess beskaffenhet.

11 §.

Med bolag avses i denna lag icke enkelt bolag eller bolag, som driver bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse.

Med förening avses icke förening, som driver rörelse, som nyss sagts.

Med stiftelse avses icke stiftelse, vars styrelse utgöres av statsmyndighet, eller stiftelse, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar.

12 §.

Vad utöver bestämmelserna i denna lag är om bolags, förenings eller stiftelses förvärv av fast egendom stadgat skall fortfarande gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 9 mars 1932.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden CHRISTIANSSON,
EDELSTAM,
STENBECK,
regeringsrådet AFZELIUS.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 19 februari 1932, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av extra ledamoten för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Gustaf Axel Eriksson.

Lagrådet yttrade:

På grund av den i ärendet förebragta utredningen finner lagrådet visserligen ändring i förevarande lag erforderlig till förekommande av att fastigheter, vilka icke kunna förvärfvas av bolag, överlätas å bolagen närstående stiftelser med den påföljd att fastigheternas bevarande i enskildas hand eller återgång till enskilda förhindras. Härvid torde, oaktat de olägenheter som obestriddligen äro därmed förbundna, det icke kunna undvikas, att ideella föreningar jämställas med stiftelser. Å andra sidan synes — på sätt jämväl flera bland de hörda myndigheterna framhållit — en lagändring icke böra gå längre än som kan anses nödvändigt för omförmälda ändamål. På de av departementschefen anförda skäl läser dock en begränsning av förbudet att förvärva fast egendom till att gälla allenast särskilda slag av stiftelser eller ideella föreningar svårigen kunna utan praktiska svårigheter genomföras i vidare mån än i förslaget skett. Däremot synes det med hänsyn till vad sålunda anförts icke lämpligt att å prövningen av stiftelses eller ideell förenings ansökan om tillstånd till fastighetsförvärfv utan vidare tillämpa samma regler som å prövningen av sådan ansökan av bolag.

Med den avfattning bestämmelserna i 4 § förevarande lag nu hava och motsvarande stadgande i 1906 års lag i ämnet ägde, har åsyftats att giva uttryck åt den strängt restriktiva hållning, lagstiftningen intager i fråga om bolags

och ekonomiska föreningars jordförvärv. Med avseende å koncessionsprövningen är lagens ståndpunkt principiellt den, att tillstånd skall meddelas allenast i fall, som hava karaktären av undantag; å sådana, som företrädesvis kunna ifrågakomma, lämnas i paragrafen några särskilda exempel, medan de övriga avses skola ingå under sista styckets uttryck »i något fall på grund av särskilda omständigheter». I överensstämmelse härmed har ock lagen tillämpats. På grund åter av den nu föreslagna lagändringens syfte framstår det knappast såsom riktigt, att i fråga om ideell förenings eller stiftelses fastighetsförvärv stadfästa samma stränga begränsning, som gäller för bolag och ekonomiska föreningar. Och en restriktiv tillämpning av samma natur torde ej heller vara avsedd. Mindre lämpligt synes det vara att under en gemensam formulering inbegripa olikartad prövning, och den nuvarande innebörden av 4 § skulle kunna väsentligt försvagas, om paragrafen komme att omfatta även ifrågavarande rättssubjekts koncessionsansökningar, vilka i allmänhet skulle bliva att bedöma på annat sätt än det hittills förekommande.

På grund av vad sålunda anförts hemställer lagrådet, att 4 § uppdelas i två moment på det sätt, att första momentet upptager paragrafens nuvarande lydelse, dock med angivande i de inledande orden, i punkt 1 och i sista stycket, att bestämmelserna hava avseende å ekonomisk förening, samt att andra momentet kommer att innehålla ett stadgande ungefärligen av den innebörd, att ideell förening eller stiftelse må erhålla tillstånd att förvärva fastighet av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, där Konungen prövar förvärvet vara påkallat med hänsyn till föreningens eller stiftelsens ändamål och verksamhet samt ej på grund av särskilda omständigheter finner tillstånd därtill böra vägras. Härigenom skulle den kontroll över ideella föreningars och stiftelsers fastighetsförvärv vinnas, som är huvudsyftet med denna lagändring.

Vid bifall till lagrådets hemställan erfordras, att den i 5 § förekommande hänvisningen till 4 § första stycket andra punkten ändras till 4 § 1 mom. samt att därjämte förslagets ingress fullständigas. Tillika erinras, att de i anledning av 6 § utfärdade tillämpningsföreskrifterna böra i fråga om ideell förenings och stiftelses ansökan om tillstånd till fastighetsförvärv erhålla ett efter lagändringen lämpat innehåll.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementetsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrå-
det å Stockholms slott den 11 mars 1932.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMÄN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADE-
NER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, lagrådets den 9 mars 1932 avgivna utlåtande över det den 19 februari samma år till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom* samt anför därvid:

»Lagrådet har på grund av den i ärendet förebragta utredningen funnit ändring i förevarande lag erforderlig och har ansett en begränsning av förbudet att förvärva fast egendom till att gälla allenast särskilda slag av stiftelser eller ideella föreningar svårigen kunna utan praktiska svårigheter genomföras i vidare mån än i förslaget skett. Emellertid har lagrådet uttalat, att det icke syntes lämpligt att å prövningen av stiftelses eller ideell förenings ansökan om tillstånd till fastighetsförvärv utan vidare tillämpa samma regler som å prövningen av sådan ansökan av bolag, samt i anslutning härtill framställt erinran mot den föreslagna avfattningen av 4 § i lagen. I fråga om denna paragraf har lagrådet hemställt, att ett särskilt stadgande måtte meddelas angående rätt för ideell förening eller stiftelse att förvärva fastighet av annan beskaffenhet än i 3 § sägs och erhålla ungefärligen den innebörd, att tillstånd till dylikt förvärv må givas, där Konungen prövar förvärvet vara påkallat med hänsyn till föreningens eller stiftelsens ändamål och verksamhet samt ej på grund av särskilda omständigheter finner tillstånd därtill böra vägras.

Lika med lagrådet anser jag, att vid prövning av frågan om tillstånd för ideell förening och stiftelse att förvärva fast egendom andra omständigheter än de vid bolagsförvärv bestämmande böra vinna beaktande. Vid remissen till lagrådet framhöll jag sålunda, att redan det förhållandet, att en förening eller stiftelse bedreve välgörande eller liknande allmännyttig verksamhet, kunde anses såsom en sådan särskild omständighet, som borde berättiga till dispens från förbudet. Lagrådets erinran torde ock i främsta rummet hava avsett dy-

lika föreningar och stiftelser. Att gå längre och låta ideell förening eller stiftelse jämväl med annat ändamål intaga en särställning i dispensavseende synes mig knappast överensstämma med lagstiftningens grunder. Med anledning av lagrådets erinran torde emellertid till sista stycket i 4 § böra fogas ett tillägg av innehåll, att såsom sådan omständighet, varom i nämnda stycke talas, skall i fråga om förvärv, som göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, anses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet.»

Med förmålan att i förslaget dessutom vidtagits några redaktionella jämkningar, hemställer föredraganden, att det sålunda ändrade förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Tidelius.

Bilaga till departementspromemorian.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas *dels* att överskriften till lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall lyda som nedan sägs, *dels ock* att 1, 2, 3, 4, 6, 7, 11 och 12 §§ samma lag, av vilka lagrum 4 § ändrats genom lag den 1 april 1927, skola, 4 och 6 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

Lag angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

1 §.

Bolag, förening eller stiftelse må ej i andra fall än nedan stadgas förvärva fast egendom å landet eller i stad utanför det till bebyggande planlagda området. Lika med stad anses köping eller annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

2 §.

Vad i denna lag stadgas angående inskränkning i bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom har ej avseende å förvärv, som sker omedelbart på grund av stadgande i lag eller jämlikt Konungens medgivande till expropriation, ej heller å förvärv av järnväg.

3 §.

Bolag, förening eller stiftelse må förvärva fastighet, som i den ordning 6 § stadgar provas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller att nyttjas till stenbrott, grus- eller lertag eller utgöra torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

Prövning, varom nu sagts, åligger Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

Sedan fastighet förklarats vara av den beskaffenhet, att bolag, förening eller stiftelse, efter vad nu sagts, må förvärva den, vare det gällande även vid framtida överlåtelse av fastigheten eller del därav.

4 §.

Konungen äger giva bolag, förening eller stiftelse tillstånd att förvärva fastighet av annan beskaffenhet än i 3 § sägs i fall,

1. att fastigheten vid tiden för denna lags trädande i kraft ägdes av bolag eller ekonomisk förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet;

2. att fastigheten — — — — — avstyckade ägovidden;

3. att fastighetens förvärvande för bolaget, föreningen eller stiftelsen såsom innehavare av angränsande fastighet äger avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande, dock att i dylikt fall tillstånd icke utan att särskild anledning därtill föreligger må givas, om jordbruket å fastighet, varifrån förvärvet göres, därigenom skulle bringas att upphöra eller märkligen försvagas;

4. att med fastighetens förvärvande är avsett att åt arbetare eller andra hos bolaget, föreningen eller stiftelsen anställda personer bereda bostäder eller att genom idkande av jordbruk tillgodose sådana personers behov av livsförnödenheter eller jordbruksprodukter; eller

5. att med — — — — — mindre jordbruk.

Prövas eljest i något fall på grund av särskilda omständigheter bolag, förening eller stiftelse böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, äger Konungen giva tillstånd därtill.

6 §.

Äskas sådan prövning, som i 3 § sägs, eller vill bolag, förening eller stiftelse jämlikt 4 § söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom tre månader från det fånget skedde eller, där fråga är om testamente, inom sex månader från det testamentet sist skolat bevakas. Försittes den tid, eller prövas fastigheten icke vara sådan, som i 3 § sägs, och varder ej heller, där Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes Konungens — — — — — eller egnahemsnämnd.

Över Konungens — — — — — är stadgad.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

Är i enlighet med vad ovan sagts frågan om bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom ännu ej avgjord, skall beträffande lagfart anses möta sådant hinder, som avses i 10 § förordningen den 16 juni 1875 om lagfart å fång till fast egendom.

7 §.

Medelst inrop å exekutiv auktion äger bolag, förening eller stiftelse förvärva fast egendom utan avseende å dess beskaffenhet.

11 §.

Med bolag avses i denna lag icke enkelt bolag eller bolag, som driver bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse.

Med förening avses i denna lag icke förening, som driver rörelse, som nyss sagts.

Vad i denna lag finnes stadgat angående stiftelse skall ej äga tillämpning å stiftelse, vars styrelse utgöres av statsmyndighet, samt ej heller å stiftelse, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar, eller å stiftelse, som har av Konungen fastställda stadgar.

12 §.

Vad utöver bestämmelserna i denna lag är om bolags, förenings eller stiftelses förvärv av fast egendom stadgat skall fortfarande gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.
